

Yazarlar

Mohammad Affan

İsmail Yaylacı

Tarih

10 Temmuz 2020

(KAVRAMSAL ÇERÇEVE)

İKİNCİ DALGA ARAP İSYANLARINDA **SİYASAL İSLAM**

(Bu metin İngilizce orijinal versiyonundan çevrilmiştir.)

İÇİNDEKİLER

2019 AYAKLANMALARINI BİR BAĞLAMA OTURTMAK	3
TEORİK ÇERÇEVE	6
PROJE TANIMI	9
REFERANSLAR	11
YAZARLAR HAKKINDA	12
AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA	12

2019 Ayaklanmalarını Bir Bağlama Oturtmak

Aralık 2018’de Muhammed Bouazizi’nin Tunus’un Sidi Bouzid kentinde kendisini ateşe vermesinin Arap İsyanlarını tetiklemesinden sekiz yıl sonra Sudan’ın kuzeydoğusunda yer alan Atbara kentinde yakıt ve ekmek isyanları başladı. Daha sonra, Arap İsyanlarının ikinci dalgası olarak adlandırılan olaylar kapsamında 2019 yılında halk ayaklanmaları yoğunlaşarak dört Arap cumhuriyetine daha sıçradı. Bu olaylar Cezayir ve Sudan Cumhurbaşkanı Abdulaziz Buteflika ile Ömer el-Beşir’in devrilmesi ve Lübnan Başbakanı Saad Hariri ile Iraklı mevkidaşı Adil Abdülmehdi’nin istifalarıyla sonuçlandı.

Bu protesto dalgası Arap dünyasındaki insanların “Arap Baharından bitkin” hale geldiği bir zamanda ortaya çıktığı için herkesi şaşırttı. Al Sharq Forum’un bu özel çalışma grubu, Cezayir; Sudan, Lübnan ve Irak’taki farklı bağlam ve özgün dinamiklere rağmen bu protestoların protestocuların talep ve örgütlenmesinin niteliği açısından Arap isyanları olgusunun bir parçası olduğunu savunuyor. Dolayısıyla bunlar birkaç dağınık ve bağlantısız hadise olarak değil, bu isyanların ikinci dalgası olarak görülebilir ve görülmelidir. Çünkü 2011 ve 2019’da başlayan olaylar şüphe götürmez benzerliklere sahip:

- İkisi de verimsiz, yolsuz, otoriter veya demokratik anlamda kusurlu rejimlere karşı yapılıp ya yürütmenin başının istifası ya da on yıllardır gücü tekelleştirmiş otokrat cumhurbaşkanlarını devirmek için ordunun müdahale etmesiyle sonuçlanan yaygın halk gösterileriydi.
- Protestocular, birbiriyle kıyaslanabilir dertlerden kaynaklanan benzer talepler dile getirdi.
- Protestocular aradaki sekiz yıllık boşluğa rağmen aynı pankartları açıp aynı sloganları attı.

İki isyan dalgası arasındaki bir diğer benzer yön de bu protesto hareketleri arasındaki yayılma, bulaşma ve öğrenme dinamikleridir. Arap isyanlarının ilk dalgasında protestolar birkaç ay içerisinde altı Arap ülkesine hızlı bir şekilde yayıldı. Benzer şekilde Aralık 2018'de Sudan'da protestolar başladığında bunları Şubat 2019'da Cezayir'deki Hirak Hareketi izledi. Daha sonra Ekim'de Irak ve Lübnan'da neredeyse eş zamanlı olarak kitlesel protestolar patlak verdi. Aktivistleri örgütlenip taleplerini sokağa dökerek hâkim rejimlere meydan okumaya teşvik eden bu protestoların altında yatan 'özenme etkisi' şüpheye yer bırakmıyor.

İsyanların ilk dalgası oldukça karmaşık ve paradoksal bir nitelik kazanmıştı. Bunlar bir yandan ilk kez adil ve serbest seçimlere gitme gibi demokratik girişimler, siyasal reformlar ve sosyal adalet ve siyasal katılım talepleriyle örgütlenmelere yol açtı. Öte yandan bu durum, askeri darbeleri; iç savaşları, devlet ve devlet dışı aktörlerin şiddetini ve devletlerin çökmesini beraberinde getirdi. Köklü farklılıklara sahip sonuçların bu açıklıkta iç içe geçmesi gözlemcilerin sürmekte olan olayları nitelimesinde muğlaklıklara neden oldu. Bu olayları nitellemek için yaygın bir kullanım olan 'Arap Baharı'nın yanında devrim; isyan, ayaklanma, 'yarı devrim-yarı reform,' intifada ve rejim değişikliği gibi sayısız farklı terim kullanıldı.

İlk dalga gibi son protestolar da çeşitli sonuçlar doğurdu. Protestocular hâkim rejimleri bazı tavizler vererek mevcut düzende düzeltme yapmaya zorlasalar da yalnızca tek bir örnekte (Sudan'da) rejim değişikliği sürecini başlattılar. Sudan Cumhurbaşkanı Ömer el-Beşir Nisan 2019'da devrildikten sonra zorlu bir rejim değişikliği süreci başladı. Fakat el-Beşir'in otoriter yönetiminden uzaklaşmanın bir demokratikleşme sürecini başlatıp başlatmayacağını söylemek için henüz çok erken.

Bu esnada Cezayir'de 'le pouvoir' [Fransızcada 'muktedirler'] adı verilen oligarşik elitlerden kurtulmak için birkaç reform vaadiyle elitler arası bir tür iktidar devrine imkân tanıyan kısıtlı adımlar atıldı. Böylece rejim kalıcı yapısal dönüşümlere izin vermeden sadece iktidardaki bazı aktörleri değiştirerek protestoların etkisini hafifletmeye çalıştı. Benzer şekilde Lübnan ve Irak'ta protestocuların oyunun kurallarında somut değişiklikler yapma mücadelesi hâkim elitlerin devrimci dalgayı kontrol altına alıp politika değişiminin kapsamını sınırlama girişimleri karşısında hâlâ sürüyor.

Bu özel çalışma grubu kapsamında temel olarak Siyasal İslam hareket ve partilerinin hem ilk hem de ikinci dalga ülkelerinde başat sosyo-politik aktörler olarak bu ayaklanmaları nasıl etkilediğini ve bunlardan nasıl etkilendiğini anlamaya çalıştık. Bu konuda ilk ve ikinci dalga arasında oldukça ilgi çekici ve önemli bir karşıtlık görüyoruz: İlk dalgada Siyasal İslam hareketleri iktidardaki yönetici ve rejimlere karşı mücadele eden muhalefetin saflarındaydı. Fakat ikinci dalgada, dört ülkede de İslamcıların bazı kesimlerinin ya yönetici kadroda ya da mevcut rejimin destekçileri ve ortakları arasında olduğunu görüyoruz. Halk hareketinin aktif örgütleyicisi değil hedefi (bazı örneklerde ikisi) olma durumu, çalışmamızda incelenen tüm örneklerde Siyasal İslam için çok farklı dinamikler doğuruyor. Bazı ülkelerde muhalefetteki İslamcı hizipler iktidardaki diğer İslamcı gruplara karşı örgütlendi. Bu durum Arap dünyasındaki İslamcı hareketler içindeki derinleşen bölünmenin bir göstergesidir. Aynı zamanda bu, farklı İslamcı hareket ve partiler için önemli siyasi konulardaki duruşlarını netleştirmelerinin de bir vesilesidir.

Sudan'da İslamcı siyasi parti ve hareketler bölünmüş durumdaydı. Sudan'ın iktidar partisi olan Milli Kongre Partisi (MKP) İslami Hareket (İH) tarafından desteklenirken Reform, Şimdi Hareketi (RŞH) ve Sudan Müslüman Kardeşler (MK) cemaati gibi diğer İslamcı güçler gösterilere katıldı. Cezayir'de iç savaşın ağır yükü nedeniyle en büyük İslamcı parti olan Toplum ve Barış Hareketi (TBH) Buteflika rejiminin fiili bir ortağı olmuş ve daha yakın geçmişte muhalefete yönelik duruşunu değiştirmek zorunda kalmıştı. Diğer İslamcı partiler ise rejime muhalefet ile rejimle iş birliği duruşları arasındaki spektrumda dağılmış vaziyette. Irak ve Lübnan'da da bu ülkelerin oldukça parçalı ve karmaşık siyaset sahnelerinde yer alan İslamcı hareketler iktidar partilerini destekliyordu.

Lübnan ve Irak'taki İslamcı siyaset Şii-Sünni mezhep ayrımıyla daha da karmaşık hale gelmiş durumda. Şii İslamcı parti ve hareketler Lübnan ve Irak'taki iktidar koalisyonlarında başat güçler olarak yer aldığı için halk protestolarının doğrudan veya dolaylı hedefi oldular. Bunların aksine bu iki ülkedeki Sünni İslamcı parti ve hareketler çoğunlukla muhalefette yer alıyor ama örgütsel bölünmeler ve liderlik sorunları siyasi nüfuzlarını olumsuz etkiliyor.

İkinci dalga Arap ülkelerindeki Siyasal İslam hareketlerini ele almak amacıyla çalışma grubundaki her bir rapor, İslamcı hareketlerin eylem ve reaksiyon gösterdikleri koşulları

vurgulayıp mevcut ayaklanma dalgasının temel neden ve dinamiklerini incelemek için sosyo-politik bağlamları tartışıyor. Raporlar her bir durum çalışmasındaki İslamcı aktörlerin duruşlarının şemasını çıkarıp bu ayaklanmaların onların siyasal yönelim, strateji ve davranışlarını nasıl etkilediğini tartışıyor.

Teorik Çerçeve

Bu konuları ele almak için sosyal bilimlerdeki üç ana araştırma literatüründe geliştirilmiş yaklaşımlardan faydalandık.

İlki toplumsal hareketler üzerine yapılmış çalışmalardır. Arap dünyasındaki otokratik rejimlere karşı başlatılan halk ayaklanmaları insanların hükümetin politikasını veya hâkim rejimi değiştirmek amacıyla kolektif eylemlerde bulunduğu çekişmeli siyasetin tipik bir örneğini oluştururken İslamcılar tüm ikinci dalga ülkelerinde en büyük ve en organize sosyal hareketlere sahip en köklü ve iyi örgütlenmiş kolektif aktörlerdir. Sosyal hareketler teorisi temelde insanların neden, nasıl ve hangi koşullar altında hâkim rejim veya hükümetlere karşı çekişmeli siyasete katılmak üzere harekete geçtiğini anlamaya çalışır. Elbette her sosyal hareket çekişmeli bir tutum veya gösteri, grev, sivil itaatsizlik, ayaklanma veya isyan gibi çekişmeli siyaset stratejilerini benimsemez. Charles Tilly'nin belirttiği gibi çekişmeli siyaset “aktörlerin başkasının menfaatlerini ilgilendiren iddialarda bulunduğu ve hükümetlerin ya hedef ya iddia sahibi yahut da üçüncü taraf olduğu etkileşimleri”¹ kapsar.

Tahrir Meydanı veya Arap dünyasının diğer meydanlarında toplanan insanların bir sosyal hareket teşkil edip etmediği tartışılabilir çünkü hem birinci hem de ikinci dalga Arap İsyanları alabildiğine spontane ve beklenmedik bir şekilde ortaya çıkmıştı. Belirli bir siyasal katılım biçiminin sosyal hareket sayılabilmesi için ortak bir sorunla karşı karşıya olan ve ortak bir amaç güden bir grup insan arasında etkileşim sürdürülmesi gerekir.² Bu yüzden bazıları Arap isyanlarındaki kitleleri toplumsal olup hareket olmayan topluluklar, isyanlarını ise ideoloji, lider veya örgüt birliği taşımamasına rağmen tek bir hedef (toplumsal değişim) etrafında hareket eden “kolektif olmayan aktörlerin kolektif eylemleri” olarak tanımlıyor.³ Bu nedenle sosyal hareketlerin resmi, iyi yapılanmış ve birlik içinde olması gerekmez. Sosyal hareketler küresel kapitalizm, ırkçılık veya otoriteriyenizme karşı çıkmak gibi çok geniş olabilen ortak bir amaç etrafında hareket eden gayriresmi ağlardan da oluşabilir.⁴

Sosyal hareketler teorisinden yola çıkarak bu kolektif aktörlerin üç yönünü inceledik: (i) Aktörlerin içinde bulunduğu siyasal fırsat yapıları, (ii) aktörlerin örgütlenmesi için erişilebilir olan ve kolektif eylemi mümkün kılan veya kolaylaştıran kaynaklar ve (iii) aktörlerin hareketin neden ve hedeflerini ortaya koyma biçimi (çerçeveleme).

Genel anlamıyla siyasal fırsatlar, başta devletin zayıflığı nedeniyle açılan ve örgütlenme için alan açan siyasal pencereler olmak üzere sosyal hareketlerin eyleme geçmesi için inisiyatif yaratan çevresel faktörler anlamına gelir.⁵ Siyasal fırsatlar kamuoyunun rejimin meşruiyetine dair algıları, rejimin “performans meşruiyeti” (istihdam yaratıp rahat hayat standartları sunmak gibi) yaratmadaki etkinlik derecesi, rejim bünyesinde muhalefetin yararlanabileceği çatlakların varlığı, rejimin bastırma eğilim ve kapasitesi ve rejim ve/veya muhalefete bölgesel ve uluslararası destek gibi faktörleri kapsar.⁶

İkinci nokta hareketlerin erişebildiği kaynaklardır. Örgütlenme düzeyi, ağların genişliği, yetenekli gönüllü ve liderlerin katılımı, maddi kapasite, finansal destek ve halkın hareketin hedeflerine olan desteği sosyal hareketlerin, bizim örneğimizde İslamcı hareketlerin kendi davalarını örgütlemeye kullanabileceği kaynaklardır.⁷ Arap dünyasındaki siyaset sahnesine çoğunlukla otoriter baskı damga vurduğu için özellikle kişisel ilişkiler gibi gayriresmi ağlar ve gayriresmi toplanmalar da kullanışlı kaynaklar haline geliyor.⁸

Üçüncüsü, sosyal hareketler kendi ağlarını ve daha geniş kitleleri harekete geçirmek için dava ve sıkıntılarını stratejik bir şekilde çerçeveselerler.⁹ Sorunları tespit eder, onlar için çözüm stratejileri önerir ve halkı harekete geçirmek için nedenler sunarlar.¹⁰ Aktörler talep ve duruşlarını kendi bağlamları içindeki ve dışındaki hedef kitlelere iletmek için kültürel özellikleri ve sembolik araçları kullanırlar. Kolektif eyleme temel sunmak kesintisiz bir anlam üretme ve kimlik inşa süreci gerektirir.¹¹

Tüm sosyal hareketler gibi İslamcılar da söylemlerini içerisinde buldukları durumun gereklerine göre, ideolojik platformlarını ise potansiyel destekçilerinin isteklerini kapsayacak şekilde düzenlerler. Fakat İslamcı sosyal hareketlerin birlik içinde ve tekdüze olmadığını da kaydetmek gerekir. İslamcılar arasında muktedir rejimlerin meşruiyeti, bu rejimlerle iş birliğinin cazibesi ve onlara karşı çıkma stratejilerine

dair sorulara yaklaşımları açısından belirgin bir heterojenlik ve ayrışma var. Birbirinden oldukça farklı siyasi idealler ve gelecek vizyonlarını benimsiyorlar. Bu nedenle çalışma grubumuzdaki raporlar bu aktörlerin yerel ve bölgesel muhataplarına konuşmak için hedef ve platformlarını nasıl sunduğunu görmek amacıyla söylem ve pratiklerini ele alacaktır.

Sosyal hareketler teorisinin yanı sıra faydalandığımız ikinci literatür **otoriteryenizmin çöküşü ve demokratik geçiş** literatürüdür. Otoriter rejimler çöktüğünde rejim bünyesinde yönetici bloku zayıflatıp rejim çöküşünü hızlandıran çatlaklar ortaya çıkar. Buradaki kilit faktörlerden biri muhalefetin rejime karşı birleşip birleşmediği ve rejimin muhalefetin enerjisini çalmak için bazı kesimleri yanına çekip çekemediğidir. Bu anlamda muhalif blokun örgütsel sermayesi ve ortak bir siyasi vizyon etrafında güçlerini birleştirme becerileri muhalefetin iktidardaki hükümeti devirme ve otoriter rejimin çöküşünün demokratik geçişe yol açma ihtimallerini etkiler. Burada otoriter rejimlerin çöküşünün illa demokratik geçişe neden olmadığını hatırlatmakta fayda var. Gerçekten de ilk isyan dalgasından sonra sadece Mısır ve Tunus'ta demokratik pratik inşa sürecine girilirken bu süreç sadece Tunus'ta kalıcı olabildi. Bu makaleler dizisi özellikle Sudan, Cezayir, Irak ve Lübnan'daki protestoların yönetici elitler arasında nasıl çatlaklar oluşturduğuna veya mevcut olanları derinleştirdiğine ve sosyal hareketlerin halkı harekete geçirme kapasitelerini genişletmek için ideoloji çizgisinin diğer kutbuyla koalisyon kurmadaki performansına dikkat çekiyor.

Üçüncüsü, her bir ülke örneğindeki kritik kırılma noktalarında Siyasal İslam hareketlerinin söylem ve eylemlerinin evriminin izini sürmek için **tarihsel kurumsalcı analize** başvurduk. Bir tarafta İslamcı hareketler ile öte tarafta rejim ve diğer muhalif gruplar arasındaki etkileşim örüntülerini etkiledikleri için hayati olay ve süreçlerin etkisini inceleyerek patika bağımlılığı etkisini açmaya çalıştık. Patika bağımlılığı yaklaşımı “yapısal ve kurumsal kısıtların karar alıcıların önündeki seçenekleri nasıl belirlediğini ve hatta onları belirli bir seçeneği tercih etmeye yönlendirebileceğini”¹² inceler. Bu yaklaşım İslamcı hareketlerin kendi bağlamlarındaki fırsat pencerelerinin açılış ve kapanışına nasıl tepki verdiğini incelememizi tamamlıyor.

Arap İsyanları gibi devrim anları kesinti ve kırılmaların yanında statükonun gücünü gösteren kritik kırılmalardır. Bunlar aynı zamanda belirli bir düzeni yeniden üreten daha uzun kurumsal istikrar dönemlerinin de bir sonucudur. Bu anlamda devrimci değişimler “tarihsel devamlılık ile keskin kırılma dönemleri arasındaki döngüsel etkileşimi”¹³ gösterir. Bu dört ülkenin yakın geçmişinde muktedir rejimlerin ve Siyasal İslam hareketlerinin izlediği belirli yolların kendi kendini pekiştiren patika bağımlılıkları ile Arap Baharı gibi “kısa kurumsal değişim aşamalarını” nasıl doğurduğunu inceledik.¹⁴

Proje Tanımı

Bu proje, Haziran 2019’da Al Sharq Siyasal İslam Programı’nın, Sudan ve Cezayir’de meydana gelen olayları izlemek üzere bir çalışma grubu kurmasıyla başladı. Çalışma grubunun amacı isyanların neden, dinamik ve sonuçları ile böylesi olağandışı bir zamanda Siyasal İslam hareketlerinin davranışlarını anlamaktır. Birkaç ay sonra çalışma grubunun kapsamı Lübnan ve Irak’ta başlayan protestoları kapsayacak şekilde genişleyerek Şii Siyasal İslam akımı da gündeme alındı. Bir senelik zaman zarfında çekirdek kadro haber ve medya yayınlarını izledi, ilgili literatürü taradı ve bununla ilgili belge ve verileri topladı.

Bu genişletilmiş araştırmanın çıktısı, altı rapor ve bazı ek bilgi şemaları ve infografiklerde vücut buldu. Birinci rapor Sudan İslamcı hareketinin Aralık Devrimi ve geçiş dönemi sırasındaki ikilemini konu edindi. Cezayir İslamcıları ve Hirak hareketiyle etkileşimleri ikinci raporun konusu oldu.

Lübnan ve Irak içinse biri Sünni ve diğeri Şii İslamcı grupları inceleyen iki ayrı rapor hazırlandı. Lübnan örneğinde araştırmanın kapsamı İslamcı akım içerisinde yalnızca başlıca Sünni ve Şii hareketler olan İslami Grup ve Hizbullah’ı kapsayacak şekilde daraltıldı. Bu durumun aksine Irak Siyasal İslam hareketlerinin yapısı o kadar karmaşıktı ki raporlarımız hem Sünni hem de Şii mezhepler içerisindeki birçok dini-siyasi grup, parti ve ağı ele almak zorunda kaldı.

Bu raporlardan hareketle Siyasal İslam hareketlerinin 2019 isyanları sırasındaki koşul ve davranışları hakkında bazı genel gözlemlerde bulunulabilir:

Birincisi, İslamcı siyaset sahnesindeki farklı hizipler arasındaki ihtilaf ve rekabetler isyan

sırasında tek ve koordineli bir duruş sergilenmesini engelledi. Her parti veya grubun kendi hesaplamalarına dayanarak kendi tercihini yapması gerekiyordu. Dahası Sudan, Irak ve Lübnan'da bazı İslamcı partiler kendi tabanlarını iktidarda olan diğer İslamcılara karşı harekete geçirdi.

İkincisi, muhalefette olan İslamcı grup ve partilerin bile isyana tepkisi birbirlerinden oldukça farklıydı. Sudan'daki Müslüman Kardeşler ve Reform Şimdi Hareketi gibi bazı gruplar protestolara resmi olarak katılıp protestocuların taleplerine gönülden destek verdi. Cezayirli İslamcı partilerin çoğunda olduğu gibi başka örneklerde ise İslamcılar isyana gayriresmi olarak katılıp bu fırsatı reform çağrısı için kullandılar. Diğer gruplar, bazı mensuplar kişisel gerekçelerle gösterilere katılmış olsa da muktedir rejime sadık kaldı.

Üçüncüsü, Siyasal İslam sahnesinin Sünni ve Şii gruplar etrafında bölündüğü ülkeler olan Irak ve Lübnan'da durum daha hassas ve karmaşıktı. Bir yandan Sünniler güçlü Şii gruplarla olan ilişkilerini tehlikeye atmamak için Şii hâkimiyetindeki rejimlere meydan okuyan isyanlara katılmakta tereddüt etti. Diğer yandan da tabanlarını kaybetmek ve siyasi konumlarını iyileştirme şansını kaçırmak istemediler.

Dördüncüsü, 2011 Arap isyanları dalgası nasıl Sünni İslamcı hareketleri kısa bir yükseliş döneminden sonra olumsuz etkilediyse 2019 isyan dalgası da Sudan'daki İnkaz rejimini devirdikten sonra krizi derinleştirdi. Fakat ikinci dalga Şii hareketleri de vurdu. Lübnan Hizbullahı ile Irak'taki başlıca Şii siyasi ittifaklar bu isyan dalgasından çok şiddetli bir biçimde etkilenerek halk desteği açısından ciddi yara aldı.

Son olarak, ikinci dalga ülkelerindeki hareketliliğin hiç de sona ermediğini belirtmek gerekir. Sudan'daki sallantılı geçiş süreci oradaki rakip siyasi güçler arasında büyüyen çatışmalar karşısında parçalanabilir. Yeni hükümetler Covid-19 pandemisi nedeniyle daha da bozulan ekonomik durumu düzeltemezse Irak ve Lübnan'daki isyanların yeniden başlaması bekleniyor. Şu anda ikinci dalga ülkeleri arasında en istikrarlı görünen Cezayir'de bile cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yarattığı hayal kırıklığı ve yeni anayasa taslağına konulan sınırlı siyasi reformlar yeni bir huzursuzluk dalgasının önünü açabilir.

Referanslar

- 1- Charles Tilly, *Contentious Performances*, Cambridge University Press, 2008, s. 5.
- 2- Sydney Tarrow, *Power in Movement* 1998.
- 3- Asef Bayat, *Life as Politics: How Ordinary People Change the Middle East* (Stanford, California: Stanford University Press, 2013), ss. 14-15.
- 4- Bu tespitler için bkz. Della Porta ve Diani, *Social Movements: An Introduction*, 1998; Crossley, *Making Sense of Social Movements*, 2002.
- 5- Sydney Tarrow, 1996.
- 6- Charles Tilly ve Sydney Tarrow, *Contentious Politics*, 2007.
- 7- McCarthy ve Zald, 1973, *Resource Mobilization and Social Movements*.
- 8- Quinton Wictorovicz, *Islamic Activism: a social movement theory approach*. Indiana University Press 2004.
- 9- McAdam ve ark. 1996.
- 10- David Snow ve Robert Benford, 1988.
- 11- Mueller ve ark., *Frontiers in Social Movement Theory*, 1992.
- 12- Terry Lynn Karl, "Dilemmas of Democratization in Latin America," *Comparative Politics* 23, Sayı: 1 (1990), 7.
- 13- Ruth Berrins Collier ve David Collier. *Shaping the Political Arena: Critical Junctures, The Labor Movement, and Regime Dynamics in Latin America*. (University of Notre Dame Press, 2002), 28.
- 14- Giovanni Capoccia ve R. Daniel Kelemen, "The Study of Critical Junctures: Theory, Narrative, and Counterfactuals in Historical Institutionalism," *World Politics* 59, Sayı: 3 (Nisan 2007): ss. 341-69.

YAZARLAR HAKKINDA

Mohammad Affan Al Sharq Siyasal İslam programının koordinatörü ve Exeter Üniversitesi Arap ve İslam Çalışmaları Enstitüsünde doktora araştırmacısıdır. İsmail Yaylacı İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktor öğretim üyesidir.

AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA

Al Sharq Stratejik Düşünce Kuruluşu, demokratik katılım, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog ve sosyal adalet ideallerini teşvik etmek amacıyla, tarafsız ve titiz bir yaklaşımla araştırma yapmayı üstlenen bir düşünce kuruluşudur.

Address: Istanbul Vizyon Park A1 Plaza Floor:6
No:68 Postal Code: 34197
Bahçelievler/ Istanbul / Turkey
Telephone: +902126031815
Fax: +902126031665
Email: info@sharqforum.org

